

današnji Vendski rod, v katerim se sami prepriča mo, da smo Slavjani.

Ponosen, da je naš rod tako zdavnej v zgodbah poznan, končam ta list in Te Vend Venda ali Slovenec Slovenca pozdravim. Ostani z Bogam!

Tvoj stari prijatelj Benkov Tone.

Ne kradi!

Zgodilo se je, de je nekdo ni davnej v Ljubljani zbirko pesem v več polah iz nekiga slovenskiga časnika izdal, brez de bi bil kdo, razun ko je natis bukvic že dopolnjen bil, ali vrednika in založnika tistiga časnika, ali pa zadetiga pesnika prašal. Izdatelj misli, de kar se v časnikih piše, je vse popolna občna lastina, za katero rabo si bodi. Ako je to res, slovenskimu pisatelju ali založniku ali vredniku ne ostane družiga kakor prazno delo in stroški — in k poboljšku še imé, de je neumin, ali de se rad skazuje.

Za razno lastino so „Novice“ že postave oznanile; naj prinesó še tisto, ktera tudi njih in njih dopisatelje zadeva, namreč postavo ali patent zastran varstva pismenske ali literarne lastine zoper napravno izdajo in ponatis, od 19. kozoperska 1846. Njen obsežik je v kratkim ta:

I. Od pravic pisateljev zastran njih izdelkov.

§. 1. Pismenski ali literarni izdelki so lastina pisatelja; dalje ako niso posebne pogodbe nasprot, se pisatelju enako jemlje naročitelj, izdatelj in založnik taciga izdelka.

§. 2. Pisatelj ima pred vsimi drugimi pravico s svojim izdelkam po svoji volji storiti in ga razglasiti; svojo pravico pa zamore celo ali delama drugim prepustiti.

§. 3. Vsako brez dovoljenja pisatelja ali njegoviga pravniga naslednika po mehaniški poti storjeno pomnoženje pismenskiga ali literarniga izdelka, ktero je s postavnimi pogoji razglašeno bilo, je kakor ponatis (Nachdruck) spoznano.

§. 4. Ponatisu enako se šteje natis rokopisov, ali svetih, podučnih in zabavnih govorov brez dovoljenja početnika ali njegoviga pravniga naslednika, tudi izlečki iz del družiga pisatelja posebej izdani.

§. 5. Za ponatis pa se ne šteje, je tedaj dopušeno:

- a) Napeljanje posamskih mest iz izdanih del;
- b) jemanje posamesnih, iz večjiga dela, časnika ali občasniga dela vzetih sestavkov, pesem itd. vnovno posebno pretresovavno in pismensko-zgodovinsko delo, ali v zbirko izlečkov iz del več pisateljev za cerkveno in šolsko rabo, ali v časnike in občasne liste; samo de se prvi vir po imenu na znanje da, in pa de izjet sestavik ne preseže ene pole zadetih bukev, in pri časnikih dveh pol celiga tečaja; politiški časniki niso na družiga navezani; razun de vir sestavka na znanje dajo; dalje
- c) še pretolmačenje v drugi jezik, ako izvirni pisatelj pravice pretolmačenja ni očitno sebi prihranil.

§. 6. Pri muzikalnih sestavkih se tudi natis rokopisov ali že izdanih del brez dovoljenja skladatelja, ali pravniga naslednika kakor ponatis šteje; dopušeno je le jemanje posamskih sestavkov v občasne dela, ali predelovanje na drugo podobo.

§. 7. Pesmiške besede, ktere gredo k muzikalnemu delu, se smejo s tem vred natisniti, ako ni kaka pogodba na poti; za natis pesem samih brez muzike je potreba dovoljenja pesnika.

(Ostali paragrafi 8—12 še govoré od izpeljevanja muzikalnih del, ali ponarejanja podobšin).

(Konec sledí.)

Novičar iz slovenskih krajev.

Iz Štajarskiga. Za okrožniga zdravniškiga svetovavca v Gradcu je izvoljen dr. Juli žl. Vest (dose-daj v Novim mestu na Krajskim), — v Bruku dr. A. Verle, — v Marburgu dr. Dolar; za kantonske zdravnike na Štajarskim so izvoljeni: dr. Kiker, dr. Česnik, dr. žl. Stur, dr. Pilc, dr. Adler, dr. vitez Haydeg, dr. Jenko, dr. Macher, dr. žl. Mezler, dr. Fridrich, dr. vitez Scherer, dr. Steiner, dr. Kočevvar, dr. Waltner, dr. Dettelbach, dr. Senior, dr. Gubatta, dr. Streinz, dr. Tengler.

✱ **Iz Senožec.** (Konec.) V Snožeški šoli imamo 3 učnike, in blizo 150 otrok hodi v šolo; uči se le v domačim slovenskim jeziku; učniki se plačajo iz zaloge, ki se je iz davka napravila, ki ga morajo vozniki od dil plačati, ktere v Snožecé pripeljejo; plačilo učnikov je pa sila majhno, in želimo, da bi ga sre-nja primerno pomnožila, kar bi se zavolj velikih dohodkov, ki jih ima, lahko zgodilo.

Kupčija z dilami in drugim lesam je tukej tako velika, de pride vsak petik v tednu čez 10000 goldinarjev v kupčijo, in število dil, ktere vozniki samo v Snožecah odložijo, bo vsaki lahko prevdaril, če vé, de g. Janez Dejak samo za davk od dil (vsaki mora od 50 dil, ki jih v Snožecah odloži, 6 kr. davka plačati), kteriga v najemu ima, 2000 gold. na leto plača. Med kupci, ki se s to kupčijo pečajo, je v Snožecah g. Jožef Suša, od kteriga so „Novice“ že govorile, nar imenitniši. Bog mu daj srečo! saj jo zasluži. Pri-dejo tudi kupci iz mnogih krajev, posebno iz Sežanske okolice o pétkih na somenj, in zvé se od njih marsi-ktera novica. Ni davno tega, ko mi je neki kupec iz te okolice tudi pravil, da sostavek, ki smo ga v 26. listu Novic brali, ondašnjim vradnikom ni clo nič po volji bil, nasproti pa je prebivavce Sežanske okolice močno razveselil, ker je pošteno pravico govoril. Gospoda bi bila nek rada zvedila: kdo de je imenovani sostavek spisal — ali na temu ni nič ležeče, kdo piše, če je le pisanje resnično. To je pa bilo od konca do kraja.

Ozrimo se še na eno imenitnost Snožeškiga terga, namreč na stari grad. — Pod starim gradom je gojz-dik z imenom Preska, ostanek nekdanjih gojzdov. Po poti skozi gojzdik se pride k razvalini stariga gra-da, ki je bil nekdej grofa Frangepani-ta. Na verhu, kjer je podertina, se vidi delječ krog in krog; vidi se sivi Nanos, gola glava sv. Urbana in Gaberka in kamnitni Kras; vidi se Snožeška Loza in Berda, Jamški gojzd in jadransko morje, čez ktero je že marsktero drevo plavalo, ki je bilo v teh gojzdih posekano. Milo se nam zdi, če pomislimo, de so na sedaj golih višavah nekdej gojzdje bili, — oko nam pa solzi, če vi-dimo sedanje gojzde, ki bodo ob kratkim pušave! Gle-daje na podnožje hriba zagledamo grad kneza Porcijata, v katerim naš Miroslav s svojo družino prebiva; v misel nam pridejo njegovi mili glasi zastran gojzdov, in serčno želimo, de bi vlada njegov dober nasvèt berž ko berž izpeljala! —

⊙ **Iz Razdertiga.** Od naših Senožeskkih sosedov smo zvedili, da so se 28. dan julija na gori svetiga Urbana prav dobro imeli. Popoldne so nar žlahtnejši Senožecani na goro jahali in za njimi je šla množica ponižnih in pobožnih prebivavcov senožeskiga terga, za ktero je majhna zlo pokvečena in ogarana muža (oslica) na lojternici potrebno jed in pijačo pe-ljala. Pridši na verh so zagledali prelepi svet, nam-reč: Celo krajsko in premorsko deželo, sivo tamo Snežnika, gošavo Učke (monte maggiore), skalo Klek, jadransko morje do vtoka Soče, laško-tiroljske planine, goriške višave, triglavniga vladarja krajskih hribov,

Naš vék in pa gosence.

(Konec.)

V natoroznanstvu pa sam izobražen, priden in samostojin učitelj pa bi zamogel kaj veliko storiti v poduku sadjoreje ne le v šoli, temuč tudi na vertih, ko bi večkrat mladost sabo na sprehod vzel in tukaj pod milim nebam obilne priložnosti se poslužil, ji med družimi koristnimi nauki tudi razlagati in očitvidno kazati prid oheranja gosenc in čedenja dreves, naj se to zgodi po marljivosti skerbniiga gospodarja ali po pripomoči koristnih tičkov, ki škodljive merčese trebijo. Tako bo poduk učenika prav djansk poduk, in mladost ga bo pazljivo poslušala.

Z vsim tem, čeravno bode veliko veliko pomagano, pa vunder ne bo še vse opravljeno, dokler ojstra postava ne pride, ki prepové tičji lov, in zapové gospodarjem gosencno trebo. Izpeljava tega je sedaj lahka, ker imajo županiije oblast v rokah, vse odverniti, kar je srenji v škodo.

V mnogih nemških deželah se vse to natanjko spolnuje. Posebne ogledne komisije vsako leto okoli sv. Jurja po odločeni okrajni sadne drevesa pregledujejo, in kjer gosence na njih najdejo, lastnika za vsako drevo z 3 fl. in 30 kr. kaznujejo; tudi mesca rožnika, maliga in veliciga serpana, včasih še pozneje, kakor je leto in vreme, komisija nenadama pride in pregleduje, in kjer umešičene gosence najde, lastnika brez milosti kaznuje, ker on po svoji nemarnosti tudi drugim škodo dela. Ali ljudstvo tukaj že lastni dobiček spodbada, merčese pridno zatirovati, da se jim dvojna škoda ne zgodi; in plačilo za njih trud je obilen pridelk sadja skoraj vsako leto, ako jim ga kaka druga nesreča ne vzame. Ptičji lov je v tih deržavah ojstro prepovedan in nihče ne smetičev loviti kot gojzdnarji in njih služabniki; ali ti imajo spet svoje postave, po katerih se ravnati morajo, da kazni ne zapadejo.

In zakaj bi tudi pri nas tako ne bilo? Postavimo, Krajnska dežela, ktera med 45. in 46. stapinjo severne širokosti in 31. in 33. zahodne dolgosti leži, je s snemo malo krajev, prav pripravna za sadjorejo. Njeno južno podnebje pripustí, da lahko toliko žlahniga sadja rodi, da — kakor skušnje s prodajo suhih češpelj pričajo — bi ga za več sto tisuč gold. skoraj vsako leto v druge dežele prodali, in kupčija s sadjem je tako imenitna, da se veliko trgovci ž njo pečajo, ker jim obilno dobička prinese. V povzdigo sadjoreje nam je tedaj sledečih 3 reči potreba:

1. Prepovedi tičjiga lova in kaznovanja tistih, ki vjete koristne pevalice na prodaj prinesó.

2. Natanjčniga in občniga spolnovanja tiste že obstoječe postave, po kateri je zapovedano, gosence z drevestrebiti in pokončati.

3. Vnéme ljubezni do sadjoreje v sercu mladosti in spoznanja škodljivosti gosenc in ptičjiga lova.

Vse to pa zamoremo o sedanjim bolj prebrisanim času terjati, da se zgodi. Župani imajo oblast v rokah zoper vse gosence svoje županiije — naj jo spolnejo, kakor so jo spolniti dolžni v prid vsim gospodarjem svoje županiije! Ne kradi! je ena desetarih božjih zapoved. Ali ne krade tisti nemarni gospodar svojimu sosedu sadja, ki redí gosence na svojim drevju, da grejo na sosedov vert sadne drevesa pokončavat? Ali ne znese ta tatvína veliko goldinarjev včasih na enim samim vertu? Župani na noge tedaj, da ne bo sosed sosedu tát! — Prepovejte tudi ojstro fantalínam lov pevalic, ktere je Stvarnik vstvaril drevju v prid! Ne pripustite, da bi smerkovci namene dobrotljiviga Stvarnika vničevali!

In vi, učeniki! storite, kar morete, pa vžgite gorečo ljubezen do sadjoreje v sercu Vam izročene mladosti; pomislite: „kar se Anžik naučí, to Anže stori.“ Star nemaren človek se ne da več spreobrniti; na mladosti je vse ložeče za boljši prihodnost.

Tako se bo z druženo močjó vsa druga zapéla škodljivim gosencam, da bomo zamogli po pravici reči: Naš vék in pa — smért gosencam! B—k.

Ne kradi!

(Konec.)

II. Dóba brambe za literarno lastino.

§. 13. Pravica pisatelju zastran njegoviga izdelka prihranjena za izdanje ali pomnoženje se sploh ne raztegne samo skozi vse njegovo življenje, ampak tudi na njega, kterimu je pisatelj pravico prepustil, in ako nič ni razloženo, na njegove deleže ali pravne naslednike, še 30 let po smerti.

14. Enaka bramba za dobo 30 let velja, pri delih brez imena pisatelja, ako ni drugač znano, za založnika; in pri delih, ki se po smerti pisatelja izdajo, na izdatelje ali deleže: tudi drugi in daljni natisi literarniga dela imajo enake pravice.

(Drugi paragrafi od 15—24 govore od akademjskih, šolskih izdaj itd.)

III. Določki za kazni in pravico odškodovanja.

§. 25 in 26. Nepravičin natis ali pomnoženje in ponarejanje napelja razun zgube natisa ali podob, tudi kazni v denarji ali zapéro namesti tiste.

§. 27 in 28. Poškodovani pisatelj ali njegov pravni naslednik ima dalje pravico odškodovanje terjati; založniku gré odškodovanje po razmeri njemu ostalih iztisov.

(Drugi paragrafi od 29—32 še druge odločke obsežejo).

§. 33 in 35. Je povedano uradstvo, kterimu preiskovanje in sodba gré na terjanje pisatelja ali njegoviga pravniga naslednika. (Po patentu od 17. prosenca 1850 gré prelomljenje postave za varstvo literarne lastine pred okrajno zbornu sodnijo.

Podlipo.

Hicinger.

• zadevah eniga samiga slovanskiga jezika.

Kar je sprožila „Matica ilirska“ potrebo bližanja mnogoterih slovanskih jezikov, so se poprijeli v jezikoznanstvu zvedeni možje v mnogih časopisih tega predloga in ga pretresovati začeli v ta cilj in konec: kako bi se po izgledu družih narodov za pisanje bolj učenih reči en sam jezik ustrojil, v kterim bi se vse knjige višjih učenost pisale, sicer pa naj govori vsak slovanski narod svoje narečje, ki naj ostane tudi za bukve, časopise in druge pisanja, prostimu ljudstvu namenjeno.

Dolgo se že čuti potreba občjiga jezika za krepko povzdigo slovanskiga slovstva, je bila tedaj že večkrat in pred veliko leti razodeta, pa brez vspeha. Naj se dogotovi ta predlog ediniga književniga jezika, kadar koli hoče, toliko je gotovo: da Slovani zadnji storé, kar so drugi narodi že dolgo pred njimi storili. — Francozi, kteri semtertje tudi različne narečja govore, so si za slovstvo (literaturo) odločili en sam francoski jezik. Tako imajo Bavarci, Saksonci, Borsci in kar je več Nemcov, med sabo za vzajemno zvezo en sam nemški književni jezik; akoravno sicer veliko različnih narečij govore. Venečani, Furlani, Lombardi, Piemontezi, Neapolitani, in kar je še italijanskih ljudstev imajo eno, to je, toškansko narečje za književni jezik, kteriga italijanskiga imenujejo, desiravno imajo sicer skorej vsak svoje posebno narečje. Tako so storili še drugi narodi, da